

הכנסת העשרים וחמש

יוזם : חבר הכנסת אחמד טיבי

פ/3215/25

הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון – הוראות מיוחדות לעניין דמי אבטלה וכפל קצבאות) (הוראת שעה), התשפ"ג–2023

1. תיקון חוק הביטוח הלאומי – הוראת שעה
- בתקופה שמיום ח' בטבת התשפ"ג (1 בינואר 2023) ועד יום י"ט בטבת התשפ"ד (31 בדצמבר 2023) יקראו את חוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב], התשנ"ה–1995¹ (להלן – חוק הביטוח הלאומי) כך :
- (1) בסעיף 195, בהגדרה "הכנסה מעבודה או ממשלח יד", בסופה יבוא "ולעניין סעיפים 200, 201 ו-202 – גם הכנסה מדמי אבטלה כהגדרתם בסעיף 158";
- (2) בסעיף 238, בהגדרה "הכנסה", בסופה יבוא "ויראו הכנסה מדמי אבטלה כהגדרתם בסעיף 158 כהכנסה מעבודה או ממשלח יד";
- (3) בסעיף 320(ח), המילים "לדמי אבטלה או" – לא ייקראו.
2. תיקון חוק הבטחת הכנסה – הוראת שעה
- בתקופה שמיום ח' בטבת התשפ"ג (1 בינואר 2023) ועד יום י"ט בטבת התשפ"ד (31 בדצמבר 2023) יקראו את חוק הבטחת הכנסה, התשמ"א–1980² (להלן – חוק הבטחת הכנסה), כך שבסעיף 12(ג), בהגדרה "תגמול", אחרי פסקה (5) יבוא :
- (6) דמי אבטלה כהגדרתם בסעיף 158 לחוק הביטוח הלאומי, בעד התקופה שמיום ח' בטבת התשפ"ג (1 בינואר 2023) ועד יום י"ט בטבת התשפ"ד (31 בדצמבר 2023).
3. תחילה ותחולה (א) תחילתו של חוק זה ביום ח' בטבת התשפ"ג (1 בינואר 2023).

¹ ס"ח התשנ"ח, עמ' 210; התשפ"א, עמ' 336.
² ס"ח התשמ"א, עמ' 30.

(ב) סעיפים 195, 238 ו-320 לחוק הביטוח הלאומי כנוסחם בחוק זה יחולו על גמלת אזרח ותיק, גמלת שאירים, קצבת נכות ודמי אבטלה המגיעים לפי חוק הביטוח הלאומי בעד התקופה שמיום ח' בטבת התשפ"ג (1 בינואר 2023) ועד יום י"ט בטבת התשפ"ד (31 בדצמבר 2023), אולם לא תופחת זכאותו של מבוטח לגמלה בשל הוראות הסעיפים האמורים כנוסחם בחוק זה.

(ג) חוק הבטחת הכנסה כנוסחו בחוק זה יחול על גמלה המגיעה לפי החוק האמור או על תשלום המגיע לפי חוק המזונות (הבטחת תשלום), התשל"ב-1972³, המשולמים בעד התקופה שמיום ח' בטבת התשפ"ג (1 בינואר 2023) ועד יום י"ט בטבת התשפ"ד (31 בדצמבר 2023).

שיפוי 4. אוצר המדינה ישפה את המוסד לביטוח לאומי לגבי כל סכום שהוצא בגין כל גמלה או תוספת גמלה המשתלמת לפי הוראות חוק הביטוח הלאומי כנוסחו בחוק זה.

ד ב ר י ה ס ב ר

בתקופת הקורונה נקבעה הוראת שעה בחוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב], התשנ"ה-1995 (להלן – החוק), לפיה יראו את דמי האבטלה כהכנסת עבודה לעניין קצבאות נכות כללית, אזרח ותיק, שאירים, הבטחת הכנסה ומזונות, ובהתאם לכך יקוזזו קצבאות אלו בדומה לקיזוז של שכר עבודה, ולא קיזוז בשל דמי האבטלה כפי שהיה בעבר (קיזוז מקל). הוראת שעה זו ידועה בשם "כפל קצבאות".

מוצע להאריך את תוקפה של הוראת השעה בשנה נוספת, עד ליום 31 בדצמבר 2023, על מנת לאפשר קידום חקיקה קבועה בנושא זה בדיוני תקציב המדינה. חקיקה זו תעשה צדק עם מובטלים מקרב אוכלוסיות המתמודדות עם קשיים רבים בחיי היום יום: אנשים עם מוגבלות, אימהות חד הוריות, מקבלי השלמת הכנסה ומקבלי קצבת אזרח ותיק.

עד שנחקקה הוראת השעה האמורה, מקבלי הקצבאות האמורות לא יכלו לקבל דמי אבטלה מלאים במקרה של אובדן עבודה, עקב האיסור על קבלת "כפל קצבאות", הקבוע בחוק. הכלל קבע כי קצבת הקיום שלהם תקוזז באופן מלא מדמי האבטלה, כך שבפועל הם יכלו לקבל רק את דמי האבטלה או את הקצבה, אך לא את שניהם יחד.

חקיקה זו פגעה באופן מתמשך במובטלים מהקבוצות המוחלשות ביותר בחברה הישראלית, שגם כך מתמודדות עם הקשיים הגדולים ביותר בשוק העבודה. שלילת האפשרות לקבלת דמי אבטלה מלאים הובילה לירידה תלולה ופתאומית בהכנסותיהם של אלה שאיבדו את עבודתם, כיוון שקיומם התבסס על קצבה ושכר יחד.

דמי האבטלה אינם קצבת קיום, אלא ביטוח מפני אובדן הכנסה פתאומי. הם יוצרים "מרחב נשימה" המאפשר לאנשים למצוא עבודה, העושה את השימוש היעיל ביותר בכישוריהם ובניסיונם. בלעדיהם, אנשים נדחקים לתעסוקה פחות איכותית, ובכך נפגעת רמת הפרייון במשק כולו.

דמי האבטלה משמשים לתמיכה במובטלים אחרי שאיבדו את עבודתם, תמיכה לה הם "חוסכים" על ידי תשלום דמי ביטוח לאומי לאורך כל תקופת עבודתם, ולכן אין לראות בהם קצבה, ולהחיל עליהם את האיסור לקבל כפל קצבאות.

אין הצדקה לעוול שנגרם למקבלי הקצבאות ולערעור מטרותיה של מערכת דמי האבטלה, גם בתקופה של תעסוקה מלאה. ככל שמקבלי קצבאות חווים אבטלה – גם בעת של צמיחה כלכלית מהירה וגם בעת משבר כלכלי – צריכה להיות להם אותה הזדמנות ליציבות ולחיפוש עבודה כמו לכלל הזכאים לדמי אבטלה.

מוצע לקבוע כי משרד האוצר ישפה את המוסד לביטוח לאומי על העלויות של תיקון זה. הצעת חוק זהה הונחה על שולחן הכנסת העשרים וחמש על ידי חברי הכנסת ינון אזולאי ומשה ארבל (פ/784/25).

³ ס"ח התשל"ב, עמ' 87.

הוגשה ליו"ר הכנסת והסגנים
והונחה על שולחן הכנסת ביום
י' באייר התשפ"ג (01.05.2023)